

Можливості сучасного учителя у цифровому освітньому просторі

(Ефективний урок зарубіжної літератури. Медіатекст як дидактичний супровід уроків літератури)

Вітаю, колеги! Ми продовжуємо розмову про можливості сучасного учителя в освітньому просторі. Революція освіти спрямовує нас на постійний пошук методик викладання літератури. Цікаві освітні стартапи з'являються майже щотижня. Ми хаотично опановуємо сервіси, і розуміємо, що кінцевий результат непередбачуваний. Основні цілі освіти XXI століття - вміння жити, працювати на якість і результат; вміння жити разом, вміння вчитися. Нова педагогіка – це партнерські стосунки з нашими учнями з метою глибокого навчання в умовах цифрового світу (саме тому вони «здобувачі освіти»). Все, що допомагає навчатися в мережі: онлайн – курси, цифрові ресурси, веб – сервіси, мобільні додатки. Новий освітній простір школи – особистісно - розвивальний, адаптивний, інклюзивний, мережевий. Персоналізація навчання передбачає різні цілі для кожного учня, застосування різних дидактичних підходів щодо розвитку потенціалу дітей. Учень активно бере участь у створенні власної навчальної програми. Увага педагога спрямована на всі аспекти розвитку особистості дитини : не тільки пізнавальні, але й соціальні, емоційні тощо.. Пріоритет сучасної освіти - дитино центризм – передбачає право на індивідуальну освітню траєкторію, особливий супровід діяльності учня із застосуванням навчально - методичного комплексу, включення у щоденну практику елементів проблемного навчання , прогнозування, діагностики, наукового пошуку.

Компетентнісний підхід є не просто гаслом оновленої освіти , а її дієвим інструментом. У пояснювальних записках до навчальних програм наголошується , що компетентний випускник - це «патріот України, він знає її історію ; носій української культури, він поважає культуру інших народів; компетентний мовець, вільно спілкується державною мовою , володіє однією чи кількома іноземними мовами, має бажання і здатність до самоосвіти, виявляє активність і відповідальність у громадському й особистому житті, здатний до підприємливості й ініціативності , має уявлення про світобудову, дбайливо ставиться до природи, безпечно й доцільно використовує досягнення науки і техніки , дотримується здорового способу життя.»

Мета наскрізних ліній - сфокусувати увагу й зусилля учителів – предметників на досягненні певної , життєво важливої для учня й суспільства мети, увиразнити ключові компетентності. Тому так важливо спрямувати роботу вчителів – мовників на підготовку одного з найскладніших видів робіт у тесті зовнішнього незалежного оцінювання – створення власного висловлювання . Завдання з розгорнутою відповіддю передбачає формулювання власної позиції щодо конкретної проблеми. Оцінюється логічність , послідовність , наявність чіткої аргументації. На нашу думку, чинна програма із зарубіжної літератури відповідає викликам сучасних освітніх процесів. Відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти програма забезпечує розвиток ключових компетентностей а також спрямована на формування літературної компетентності, яка передбачає зокрема розвиток читацького досвіду, уміння й навички створення усних і письмових робіт різних жанрів. Засобами предмету «зарубіжна література» формується математична

компетентність, яка спрямована на розвиток абстрактного мислення, вміння виокремлювати головну та другорядну інформацію, висунення гіпотези та її обґрунтування, побудови логічного висловлювання. Навчальні ресурси передбачають визначення тези, добір аргументів, наведення прикладів, формулювання висновків, інтерпретацію художнього тексту. Саме ці навички так важливі під час підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання. Вищий пілотаж – здатність швидко орієнтуватися в інформаційному просторі, не розгубитися, застосувати отримані знання, аргументовано висловити свою позицію.

Навчальні програми зазнають змін у сучасному світі. Кожна країна, виходячи з власних проблем, висуває освітні траєкторії на ґрунті відповідних компетенцій.

Формування компетентної особистості залишається актуальною проблемою сьогодення. Чіткий алгоритм виконання завдань уроку сприяє самореалізації учня, засвоєння ним продуктивних знань. Чотири складові навчання (здобувати знання, застосовувати, жити разом, бути особистістю) передбачають відповідно знаннєвий, діяльнісний, комунікативний, психолого – педагогічний аспекти навчання. Робота з інформаційним текстом здійснюється з урахуванням вікових особливостей дитини. Провідними методами навчання залишаються читання, аналіз, коментування, застосування отриманої інформації.

Сучасний підручник із зарубіжної літератури відповідає вимогам цифрового світу, містить багато корисної інформації. Наприклад, підручник 11 класу (рівень стандарту) за редакцією Ольги Ніколенко, Людмили Ковальової створений на основі компетентного підходу, у підручнику подані художні тексти (цілісно або ключові епізоди з коментарями), посилання на інтернет - ресурси, онлайн – платформа, яка містить електронні хрестоматії, аудіо хрестоматії, експрес – уроки, фільмотеки, мистецькі галереї, мультимедійні презентації до літературних творів. Особливо хочу звернути увагу на рубрику «компетентності». Формування ключових і предметних компетентностей подається через відповідні завдання. Отже, залишається створити адаптовану модель уроку із урахуванням компетентного підходу.

Обізнаність	перекажіть
Читацька діяльність	охарактеризуйте
Людські цінності	Дайте оцінку
комунікація	З'ясуйте
Ми – громадяне	Які явища відображено
Сучасні технології	За допомогою інтернету знайдіть
Творче самовираження	Напишіть твір
Лідери і партнери	Створіть проєкт
Довкілля та безпека	Висловте думку
Навчаємося для життя	Сформулюйте тези

Сучасні методика організації освітнього процесу зорієнтовані на інтегрований метод пізнання через пошук та збір в єдності й динамічності виконання різнопланових завдань та форм роботи. Найціннішим ресурсом сьогодні стає час. Коннективізм - теорія навчання, яка передбачає здатність знаходити потрібну інформацію, відкидаючи другорядну. Хмарні технології дають змогу користуватися спільними проєктами, наприклад, електронними журналами, щоденниками, підручниками, бібліотеками, освітніми тренажерами, мультимедійними базами, таблицями, створюють єдиний інформаційний простір. Великий обсяг отриманої інформації породжує низку проблем: формування хибних переконань, невизначеність глибини розуміння нової інформації, порушення системності пізнання, невміння практично застосовувати отримані знання. Таким чином, уміння, які потрібні сучасній особистості – це вичитування інформації, інтерпретація тексту на основі розуміння, оцінювання змісту, форми й особливості тексту. Американські науковці вважають, що інформаційний простір, технології типу GOOGLE Glass трансформуються в контактні лінзи, що даватимуть змогу завантажувати потрібну інформацію. Тому потрібно розвивати здібності, які недоступні роботам: креативність, уяву, ініціативність, лідерські якості. Таким чином, головними завданнями сучасного уроку стають моделювання освітньої траєкторії, адаптивне навчання; створення індивідуального бекграунду учня (всього, що стосується його життя); розвиток дивергентного мислення (можливість бачити багато рішень одного завдання), формування розвинутого критичного мислення, здатність інтерпретувати все навколо. Соціальна модель навчання корегує сучасну методику роботи вчителя, завдання якого дати алгоритм пошуку потрібної інформації в тексті, показати можливості використання цієї інформації в інших сферах життєдіяльності.

1. У 10 – ому класі пропоную учням прочитати новелу японського письменника Рюноске Акутаґави «Расьомон» (1915р). Читають вони по - різному. Невеликий обсяг твору, незвичний формат оповідання привертають увагу старшокласників. Про твори Акутаґави говорять, що вони завбільшки «з долоню». Твір спонукає задуматися про сенс людського життя. Пропоную знайти інформацію про історію написання твору, прокоментувати художні деталі, які висвітлюють ідею оповідання. Митець звертається до епохи Хейан, символом розпаду якої стала брама Расьомон. У супроводі до уроку нагадую про співіснування синтоїзму та буддизму в культурному житті японців. Це і є культурний код, який неможна зруйнувати, знищити, адже наслідки можуть бути жахливими, саме такими, про які розповідає письменник. Діти знаходять деталі, коментують їх. Хтось звернув увагу на розбиті статуї Будди, гайвороння, що ласує людським м'ясом, хижаків, що знайшли біля брами своє пристанище, а хтось звернув увагу на драбину, яка теж є символом сходження людини, самовдосконалення. Адже буддизм – релігія, яка наголошує на особистій відповідальності людини за свої вчинки. Шлях до Храму важкий, але вкрай необхідний, неможна втрачати духовні орієнтири, без який сучасна цивілізація може загинути. Брама Расьомон - межа, де життя людини повертає у бік суцільного зла. Землетрус, ураган, голод, розбиті вівтарі, що купами лежать на узбіччі, кинуті непоховані мерці викликають алюзію суцільного зла, яке опанувало світ, залишаючи людині лише інстинкт

самозбереження. Пропоную дати відповідь на складне запитання: «Чи є можливість у людини залишитися людиною за будь – яких обставин? Який вибір зробили герої новели : слуга та стара жінка?» « Як, на вашу думку, автор відповідає на запитання « Що вважається злочином?»

Я отримую дуже цікаві відповіді. «Бути людиною – допомагати іншим, бути готовим до самопожертви. Герої «Расьомона» - жертви дегуманізованого світу, який швидко перетворює людину на жахливу істоту, бездумну мавпу (тварина згадується у творі), яка не вагається зі своїм вибором. «Слуга спочатку розмірковує, вчинок старої викликає у нього огиду. А потім він зітхає з полегшенням – світ такий , він дає приклади жорстокості, дикунства. Та чи варто чинити опір. Гнойовик на щоді слуги – це і є наявність невпевненості , початок внутрішньої руйнації людяності. Дуже просте рішення – «хочу жити, тому обдеру тебе». Майже як за Достоєвським, «право маю».

Цитую завдання відкритого типу незалежного зовнішнього оцінювання «Звичайно ж , набагато легше досягти своєї мети, коли не зважаєш на те , порушуєш моральні принципи й норми , усталені в нашому суспільстві впродовж віків , чи чітко їх дотримуєшся. Особливо велика спокуса переступити межі людяності в тих випадках , коли впевнений , що ніхто про це не дізнається. Чи справді закони моралі є найкращими життєвими орієнтирами?» На нашу думку, твір Рюноске Акутагави допомагає краще зрозуміти запропоноване завдання, визначити свою позицію.

2. Мені дуже подобається програма одинадцятого класу. До оновленої програми увійшов твір аргентинського письменника Хуліо Кортасара «Менади» . «Я вважаю себе письменником , який вірить у людську гідність», - стверджує митець – експериментатор. У творах Кортасара співіснують реальність і фантастика, він завжди готовий вразити читача несподіваним поворотом сюжету, торкається складних соціальних, психологічних, етичних проблем, до особливості творчої манери письменника відноситься калейдоскопічність подій, змішування стилів, багатошарова символіка, пародія, парабола, парадокс. Новела «Менади» розповідає про сучасний світ, наявність масової свідомості, автор зриває маску зі сучасної людини, яка втратила здатність бути собою, мати власну думку, особистий простір. Новела Кортасара наповнена інтелектуальними кодами, які спонукають читача до роздумів, до неочікуваних висновків. Оповідач - нібито спостерігає за тим , що відбувається у провінційному театрі «Корона». Його дратує усе: захопленість музикою театралів, обізнаність у сфері високої музики, очікування насолоди, неприпустимість альтернативної думки щодо ювілейного концерту. Новела викликає неабиякий інтерес з боку старшокласників. Напрямок роботи з текстом кожен може обрати свій власний. Отже , що перетворює людину на частину натовпу, як не втратити себе, спостерігаємо за поведінкою персонажів новели, звертаємо увагу на текст. Пропонуємо низку завдань , які сприятимуть розумінню змісту новели. А хто же зберігає людську гідність та повагу оповідача? Це Маестро. Він приніс гарну музику, він створив власне «публіку», він - піратський ватажок, його рухи нагадують рухи розпорядників на аукціонах. Неочікувані асоціації. Маестро як матадор , що спритно вгороджує шпагу в карк бикові.. Яка ж доля маестро в людському морі? Бути знищеним. Маестро зник — юрма очамрілих шанувальників понесла його зі сцени і

потягла кудись у глиб партеру.. Мені здалося, що я розрізнув срібну голову Маестро у другій ложі, зовсім поряд зі мною. Але Маестро одразу зник, кудись провалився, ніби його змусили стати навколішки. Із чим погоджується автор, а що викликає справжню полеміку в новелі Кортасара? Чи може сучасне мистецтво сприяти гуманізації світу? Чи не нагадує новела Кортасара оповідання Бредбері «Усмішка»? Очманілий натопт у Бредбері нищить картину Леонардо, перетворюючись на зграю птахів.

3. «Часто і по – різному запитувати – це і означає набувати точних знань» (Платон).

Різноманітні властивості медіа текстів: це і реконструкція реальності, і вплив на читача, багатозначність, орієнтованість на пересічного читача, залежність від поточної навчальної ситуації. Звернімо увагу на форми завдань щодо формування ключових компетентностей. Отже, є можливість цікаво побудувати урок, враховуючи час, можливості, ступінь зацікавленості, підготовленості аудиторії учнів. Протягом багатьох років ми працювали над систематизацією завдань, створювали своєрідний банк дидактичних прийомів, які полегшують нашу роботу під час створення певної версії продуктивного уроку.

4. Сьогодні створення, інтерпретація та презентація постерів – мотиваторів забезпечує можливість формувати в учнів досвід активного співавторства, можливість декодувати текст, «конструювати» та осмислювати сюжетно – змістову канву художнього твору й будувати стосунки з персонажами, зробити їх соціальний досвід власним надбанням. Така форма роботи мотивує учнів до читання та самостійного осмислення художніх творів, формує позицію активного читача, спонукає до творчості. Звернемося до п'єси Фрідріха Дюрренматта. Театр абсурду. «Гостина старої дами». Автор, створюючи парадоксальну ситуацію, порушує низку проблем: відповідальність, спокутування, дегуманізація прагматичного світу тощо. І знову: «Чи є шанс у сучасній людини зберегти людяність?» Адже головна героїня готова заплатити мільярд, щоби довести, що на катів можна перетворити ціле місто, якщо запропонувати суму, від якої неможна відмовитися. Одже, «люди як люди», і милосердя іноді стукає до їхніх сердець, але жовті чоботи, говорять про інше, про нищість, зрадництво, спотворення людськості. А учням (здобувачам освіти) пропонуємо виконати міні – проєкти дослідження щодо парадоксів Клер Цаханесян. «Світ зробив із мене повію, а я зроблю з нього бордель.» У фіналі п'єси, головний герой співчуває мешканцям, адже ціна зрадництва – занепад людськості. І ніхто не врятується від відвідань старої дами...

Дуже корисною для колег сьогодні під час підготовки до уроків може стати книга «Абетка для директора». Зверніть увагу на низку запитань щодо оцінки проведеного заняття. Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та медіаресурсів у освітній діяльності, у тому числі, реалізації технологій змішаного та дистанційного навчання - це ресурси, які ми швидко маємо опанувати у складних умовах здійснення навчального процесу. Насамкінець, створюємо власний контент викладання уроків зарубіжної літератури. Найпростіший варіант – створення відео консультації, нас надихнули старшокласники, які звернулися із проханням створити ресурс, з яким можна працювати у зручний для них час. Це має сенс під час дистанційного навчання, особливо у старшій школі. Адже

потрібно не тільки давати завдання , потрібно пояснювати , наші учні чекають на наші коментарі, зауваження , звертаються по допомогу, яку ми маємо їм надати в зручний для них спосіб.

Література:

- 1. Зарубіжна література: методичні рекомендації МОН України щодо організації навчального процесу в 2017 – 2018 навчальному році; оновлені на компетентнісній основі навчальні програми для 5 – 9 класів ЗНЗ; методичні коментарі провідних науковців щодо впровадження ідей Нової української школи.**
- 2. Українська мова та література. Власні висловлення. Рекомендації щодо написання власного висловлення. Критерії оцінювання. Зразки власних висловлювань. Київ «Грамота» 2017**